

॥ श्री महालक्ष्मी प्रसन्न ॥

सर्वमंगल माझळ्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यंबके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥

पुणे व सातारा आवृत्ती

शास्त्रशुद्ध संपूर्ण वार्षिक पंचांग

श्री महालक्ष्मी

सरस्वती पब्लिशिंग कंपनी प्रा.लि., कोल्हापूर

Mahalaxmi.com.co

आॅगस्ट २०२४

आषाढ-श्रावण
श्री शालिवाहन शके १९४६

विक्रम संवत् २०८०
शिवशक ३५१

सौर वर्षा-शरद ऋतु
दि. २२ सौर शरद ऋतु प्रारम्भ
दक्षिणायन

र
ति

सौ
म

मं
ग
ळ

बु
ध

गु
रु

शु
क्र

थ
नि

राहू कोल

रविवार - दुपारी ४.३० ते ६.००
सोमवार - सकाळी ७.३० ते ९.००
मंगळवार - दुपारी ३.०० ते ४.३०
बुधवार - दुपारी १२.०० ते १.३०
गुरुवार - दुपारी १.३० ते ३.००
शुक्रवार - सकाळी १०.३० ते १२.००
शनिवार - सकाळी १.०० ते १०.३०

गोव्यातील उत्सव
दि. १ श्री महालक्ष्मी संस्थान
जत्रा सालेशेत-कोलवा
दि. १० वास्को सप्ताह
दि. २६ गोकुलाष्टमी महायात्रा
सप्तकोटीश्वर मंदिर नार्वे

प्रत्येक श्रावण सोमवारी
नागनाथ यात्रा नागनाथवाडी
(ललगुण) ता. खटाव
कर्परदिक्षेश्वर मंदिर यात्रा
प्रारंभ ओतुर ता. जुनर

Mahalaxmi.com.co

आषाढ कृ.३० पुष्य

फ्रेंडशिप डे
दर्श अमावास्या सायं ४.४२
पर्यंत, दीपूजन, नक्तवतारभ
मु. २८

श्रावण शु.१ आश्लेषा

श्रावण मासारंभ
शिवपूजन, शिवामूर्त तांदूल
काशिवैश्वनाथ यात्रा ढोरेजा
ता. श्रीगोदा, द्वार यात्रा चिन्हवड
संत विवूल म.पु.ति.चित्ती ता.
खटाव, चद्रदर्शन मोहरम मु. २९

श्रावण शु.२ मध्या

मंगलागौरी पूजन
कर्ज्यवहार करु नयेत
सफर मु. १

श्रावण शु.३ पूर्वा फाल्गुनी

पुण्यश्लोक अहिल्याबाई
होळकर पुण्यदिन
दुर्गाष्टमी, दुर्वाष्टमी
मंगलागौरी पूजन मु. ८

श्रावण शु.४ उत्तरा फाल्गुनी

मधुसूखा तृतीया, बुध पूजन
मु. २

श्रावण शु.४ उत्तरा फाल्गुनी

नाग चतुर्थी उपवास
विनायक चतुर्थी, दुर्वागणपती
व्रत, बृहस्पती पूजन
तपोनिधी नारायण महाराज
पुण्यतिथी देहू जि.पुणे मु. ३

श्रावण शु.५ हस्त (षष्ठी उत्तरी
३.३३ न.)

नागपंचमी
महालक्ष्मी स्थापना व पूजन
जागतिक आदिवासी दिन
नाग यात्रा ललगुण ता. खटाव,
सांगली व बत्तीसिंशिराळे
आॅगस्ट क्रांतिदिन मु. ४

श्रावण शु.६ चित्रा (षष्ठी उत्तरी
५.४४ पर्यंत)

कल्की जयंती
सूपोदन वर्षाषष्ठी श्रीयाळ षष्ठी
दादा म.केळकर प.ति.सांगली
चोपडाई यात्रा जौतेबा डोंगर
नागराज यात्रा कासेवा ता. वाळवा
अश्वत्थ मारुती पूजन मु. ५

दि. १८ शुभ, दि. १९ दु. १.३२ नंतर शुभ,
दि. २० शुभ, दि. २२ दु. १.४६ नं. शुभ दिवस,
दि. २३ शुभ, दि. २६ दुपारी ३.४८ नंतर शुभ,
दि. २७ शुभ दिवस, दि. २८ दु. १.२२ प.शुभ,
दि. २९ मध्यम दिवस, दि. ३० मध्यम दिवस

श्रावण शु.७ स्वाती

फ्रेंडशिप डे
दर्श अमावास्या सायं ४.४२
पर्यंत, दीपूजन, नक्तवतारभ
मु. २८

श्रावण शु.७ स्वाती

श्रावण शु.७ स्वाती २ रा सोम.

श्रावण शु.८ विशाखा

पुण्यश्लोक अहिल्याबाई
होळकर पुण्यदिन
दुर्गाष्टमी, दुर्वाष्टमी
मंगलागौरी पूजन मु. ८

श्रावण शु.९ अनुराधा

पतेती, बुध पूजन
अमृत स. ६.२२ ते दु. १२.११
बृहद्रस्वामी पु.ति.धावडी मु. ९

श्रावण शु.१० ज्येष्ठा

श्रावण शु.१० ज्येष्ठा

पतेती, बुध पूजन
अमृत स. ६.२२ ते दु. १२.११
बृहद्रस्वामी पु.ति.धावडी मु. ९

श्रावण शु.११ मूल

पुत्रदा एकादशी
मध्य सिंहेक: रात्री ७.४४
वाहन-कोल्हा, वरदलक्ष्मी व्रत
पुण्यकाल दु. १२.४३ ते रा. ७.०३
जरा जिवैतका पूजन मु. ११

श्रावण शु.१२/१३ पूर्वाषाढा

विष्णु पवित्रारोपण
भगवान श्री जिवैश्वर जयंती
संत नरहरी सोनार जयंती
संत ताजुदिनबाबा पु.दि.नागपूर
अश्वत्थ मारुती पूजन मु. १२

श्रावण शु.१४ उत्तराषाढा

पोर्णिमा प्रारंभ उत्तरी ३.०४
बंजारा तीज उत्सव प्रारंभ
श्री बाबा महाराज आर्वाकर
जयंती माचपूर ता. मंगळवेढा
आदित्य पूजन मु. १३

श्रावण शु.१५ श्रवण/धनिष्ठा

श्रावण शु.१५ श्रवण/धनिष्ठा
३ रा सोम.
रक्षाबंधन
नारळीपौर्णिमा रा. ११.५५ प.
कुलधर्म, शिवपूजन, शिवामूर्त मग
सत्नाथ यात्रा वैराग ता. बांशी
पंचक सायं ६.५९ नंतर
जाग. छायाचित्रण दिन मु. १४

श्रावण कृ.१ शततारका

भारतीय अक्षय ऊर्जा दिन
मेघाला व्रतारंभ
सिद्धारुढस्वामी पुण्यतिथी
खोदाद साल पारशी
मंगलागौरी पूजन मु. १५

श्रावण कृ.२ पूर्वा भाद्रपदा

श्री राघवेंद्रस्वामी आराधना
मंत्रालय आध्र प्रदेश
गुरुनाथबाबा दंडवते पु.ति.
गणगापूर, बुध पूजन मु. १६

श्रावण कृ.३ उत्तरा भाद्रपदा

श्रीकृष्ण सरस्वती महाराज
पुण्यतिथी कोल्हापूर
वृहस्पती पूजन
नवीन वस्त्र धारण करणेस शुभ
राष्ट्रीय क्रीडा दिन मु. २४

श्रावण कृ.४ रेवती

जरा जिवैतिका पूजन
भारतीय भाद्रपद मासारंभ
अमृत स. ६.२४ ते रा. ७.५४
बाबा महाराज पुण्यतिथी पुणे
पंचक रात्री ७.५४ पर्यंत मु. १८

श्रावण कृ.५/६ अश्विनी

श्रावण कृ.५/६ अश्विनी
४ था शनि.
टेंबेस्वामी जयंती
क्रांतिवीर राजगुरु जयंती
भगवानबाबा जयंती भगवानगड
मारुती यात्रा चांदे खुर्द ता.
कर्जत जि.नगर, गोदावरीमाता
पु.ति. साकुरी ता. शिरी मु. १९

श्रावण कृ.१३ पुष्य

दि. ३, ४, ५, ६, ७, २१, २४, २५, ३१

भूमिपूजन मुहूर्त

दि. ७, ९, १४, १६, २१, २३, २८

श्रावण कृ.७ भरणी

पोर्णिमा प्रारंभ उत्तरी ३.०४
बंजारा तीज उत्सव प्रारंभ
श्री बाबा महाराज आर्वाकर
जयंती माचपूर ता. मंगळवेढा
आदित्य पूजन मु. २०

श्रावण कृ.८ कृतिका

श्रावण कृ.८ कृतिका ४ था सोम.
काली तीज विसर्जन मु. २१

श्रावण कृ.९ रोहिणी

गोपाळकाला
मंगलागौरी पूजन मु. २२

श्रावण कृ.१० मृग

श्रीकृष्ण सरस्वती महाराज
पुण्यतिथी कोल्हापूर
वृहस्पती पूजन
नवीन वस्त्र धारण करणेस शुभ
राष्ट्रीय क्रीडा दिन मु. २४

श्रावण कृ.११ आर्द्रा

श्री राघवेंद्रस्वामी आराधना
मंत्रालय आध्र प्रदेश
गुरुनाथबाबा दंडवते पु.ति.
गणगापूर, बुध पूजन मु. २३

श्रावण कृ.१२ पुनर्वसु

राष्ट्रीय लघुउद्योग दिन
स्वामी स्वरूपानंद पु.ति.पावस
संत सेना महाराज पुण्यतिथी
गोरक्षनाथ झांकी खडेराजी
पु.फालन्यक: दु. ३.४६ वा. उंदीर
जरा जिवैतिका पूजन मु.

नर्मदामाहात्म्य

नर्मदामाहात्म्य - 'गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति। नर्मदे सिंधु कावेरि जलेऽस्मिन् सत्रिधि कुरु॥' धर्मशास्त्रानुसार हा श्लोक आपण स्नानपूर्वी पठण करतो. ह्या श्लोकाचा भावार्थ असा की, 'हे गंगादी मातांनो! तुम्ही सर्वांनी माझ्यासाठी या जलामध्ये साक्षिध करावे.' हा श्लोक म्हणून आपण जेव्हा मस्तकावर जल घेतो तेव्हा इष्ट अशा नदीमध्ये आपण स्नान करत आहात असा एक क्षणभर भाव उत्पन्न होतो. गंगा-यमुना-नर्मदा अशा सर्वच नद्या जलरूपा असल्या तरी त्या केवळ जलाचे अर्थात वरुणाचे प्रतिनिधित्व करत नाहीत तर त्या आपल्या जीवनसरिता आहेत. त्या आपापल्या तत्त्वानुसार आमच्या शेरीराच्या नाड्यांमधून प्रवाहित होऊन आमच्यावर सुसंस्कार घडवत असतात. 'उत्तरखण्डातील गोदावी येथे उगम पावून पश्चिम बंगल येथील गंगासागर येथे समुद्रास मिळणारी', असे गोंधे भौगोलिक भौतिक रूप दिसत असले तरी भरतखण्डातील प्रत्येक नदी, ओढा किंवा झारा यांमध्ये गंगा नदी सूक्ष्मरूपाने समाविष्ट आहे. त्यामुळे भरतखण्डातील प्रत्येक नदी ही गोंधे स्वरूप मानली जाते. विशेषप्रसंगांनी गंगा ही भरतखण्डातील विविध नद्यांमध्ये अवरीण होत असते. ह्याचे वर्णन श्रीगुरुचत्रिंशत्रामध्ये आलेले आहे.

पुराण ग्रंथानुसार माँ गंगा ज्ञानाची, यमुना भक्तीची, तर सरस्वती विवेकाची प्रतिष्ठापना करण्यासाठी; त्याचप्रमाणे ब्रह्मपुत्रा तेजाची, गोदावरी ऐश्वर्याची, कृष्ण कामनेची आणि नर्मदामैय्या वैराग्याची प्रतिष्ठापना करण्यासाठी भूतलावर अवरीण झाल्या. निर्मलता, औजस्विता आणि मंगलता है त्रिगुण नर्मदामैय्याच्या तांची असल्यामुळे समस्त संसार नर्मदेवा आदर करून श्रद्धापूर्वक पूजून करतो. भक्तजनांसाठी गंगा ही 'माँ' अर्थात माता असते, यमुना मावशी आणि नर्मदा ही आईसमान मोर्त्या बहिणीसारखी असते. विशेषकरून नर्मदेवा तटावर राहणाऱ्या लोकांना नर्मदेव्या करुणामय व वात्सल्यरूपाची प्रचिती येत असते. म्हणूनव ते तिचा उल्लेख केवळ 'नर्मदा' असा न करता सदैव 'नर्मदामैय्या' किंवा केवळ 'मैय्या' असा करतात. ही प्रचिती मिळाली हाच नर्मदा परिक्रमेचा मुख्य उद्देश असतो.

'विभिः सारस्वतं पूर्णं सप्ताहेन तु यामुनम्।'

सद्यः पुनाति गाङ्गेयं दर्शनादेव नार्मदम्॥
(पद्मपुराण) अर्थात, 'सरस्वतीमध्ये तीन दिवस स्नान केल्यावर, यमुनेमध्ये सात दिवस स्नान केल्यानंतर आणि गोंधेमध्ये एक दिवस स्नान केल्यानंतर मनुष्याची पापे नष्ट होतात, तथापि नर्मदेव्या केवळ दर्शनाने ही फलप्राप्ती होते.'

लोककल्याणास्तव भगवान शंकर जेव्हा मेखल पर्वतावर तपस्यामग्र होते तेव्हा घर्मविद्युमधून जे एक कुंड निर्माण झाले त्या कुंडामधून जी बालिका उत्पन्न झाली ती 'शांकरी'. पुढे भगवान शंकरांच्या आदेशानुसार

तिने नदीचे रूप धारण केले व पर्वतप्रदेशातून ख-ख (ध्वनी) करत वाह लागली. तेव्हा तिचे नाव 'रेवा' पडले. जेव्हा तिने मनुष्यरूप धारण करून शिवाची उपासना केली तेव्हा भगवान शंकरांनी तिला प्रसन्न होऊन आशीर्वाद दिला की, 'तु सर्वं पापांचे हरण करशील आणि तुद्या प्रवाहातील प्रत्येक लहान-मोठे दगड हे शिवतुल्य होऊन ते माझे प्रतीक ठरतील.' त्यामुळे नर्मदेव्याची प्रत्येक दगड शिवलिंग स्वरूप येतोच येतो. परिक्रमावासियांचा आपसूक्ष्म नर्मदामैय्याशी संवाद साधला जातो. म्हणूनच जेव्हा शिवालयाची नर्मदेव्याची केली जाते तेव्हा नर्मदेव्याची आपलेले शिवलिंग स्थापन केले जाते. अशीही मान्यता आहे की, नर्मदेव्याची पूजन करताना तत्पूर्वी प्राणप्रतिष्ठा करण्याची आवश्यकता नसते. सर्वच नद्या पवित्र केली जाते. सर्व देवदेवतांनी नर्मदेवी परिक्रमा केलेली असली तरी माकेड्ये क्रूर्णीनी केलेल्या परिक्रमेला आद्यपरिक्रमा मानली जाते. त्यांची ही तपोभूमी असून समस्त देवांनी तेथे तपश्चर्या केलेली आहे. त्या त्या ठिकाणी त्यांची मंदिरे देव-देवतांनी, सिद्ध, नाग, यक्ष, गंधर्व, किंवा तसेच क्रूरिमुळीनी तसेच विविध साधुसंसन्यासी यांनी नर्मदातट एवढा दाटीवाटीने व्यापलेला आहे की कमळलू ठेवप्यासाठी पण जागा उरत नाही. म्हणूनच म्हणतात की, संपूर्ण नर्मदा घाटी 'नर्मदे ५ ह॑', 'नमः शिवाय' च्या स्वराने सदैव गुंजत असते.

जरी नर्मदा नदीचा उल्लेख वेदामध्ये आलेला नसला तरी स्कंद, वायू भगवत इत्यादी पुराणग्रंथांमध्ये तसेच रामायण-महाभारतांमध्ये तिचा गौरव गायिलेला आहे. स्कंदपुराणात तर नर्मदेवी माहात्म्य सांगण्यासाठी एक पूर्ण खंड अर्थात रेवाखंड आलेला आहे. ह्या सर्वांचे सार जर एका श्लोकात सांगावयाचे झाले तर ते असे सांगता येईल. 'स्मरणात जन्मजं पायं दशनेन त्रिजन्मजम्। स्नानात् जन्मसहस्राख्यं हन्ति रेवा(नर्मदा), कलौ युगो॥' अर्थात, जिचे केवळ स्पर्श केले असला इहजन्मातील पापे नष्ट होतात, जिचे दर्शन घडले असला गत तीन जन्मांतील, तर जिच्यात न्मान केल्यानंतर मागील हजार जन्मांतील पापे नष्ट होतात अशी कलियुगात जर कोणती नदी असेल तर ती रेवा म्हणजेच नर्मदा होत्या. नर्मदा म्हणजे सुख देणारी, आनंद देणारी! प्रसंगोपात तिला विविध नावे प्राप्त झाली. शिवातंडव प्रसंगी शिवाच्या शेरीरातून निघालेल्या घर्मविद्युपासून निसृत झाली म्हणून ती रुदा (नर्मदा). शकारने स्वशेरीरापासून निर्माण केली म्हणून तिचे नाव 'शांकरी'. मेखल पर्वतराजीत विराजमान अमरकंटक येथे एक कुंडात उगम पावली तेव्हा ती 'अमरजा' ('जा' म्हणजे जन्म देणारी). विध्य आणि सातपुडा पर्वतराजीमधून तिचा उल्लेख केवळ 'नर्मदा' आहे. असेही नर्मदेव्या केवळ दर्शनाने ही फलप्राप्ती होते.

'विभिः सारस्वतं पूर्णं सप्ताहेन तु यामुनम्।'

सद्यः पुनाति गाङ्गेयं दर्शनादेव नार्मदम्॥
(पद्मपुराण) अर्थात, 'सरस्वतीमध्ये तीन दिवस स्नान केल्यावर, यमुनेमध्ये सात दिवस स्नान केल्यानंतर आणि गोंधेमध्ये एक दिवस स्नान केल्यानंतर मनुष्याची पापे नष्ट होतात, तथापि नर्मदेव्या केवळ दर्शनाने ही फलप्राप्ती होते.'

लोककल्याणास्तव भगवान शंकर जेव्हा मेखल पर्वतावर तपस्यामग्र होते तेव्हा घर्मविद्युमधून जे एक कुंड निर्माण झाले त्या कुंडामधून जी बालिका उत्पन्न झाली ती 'शांकरी'. पुढे भगवान शंकरांच्या आदेशानुसार

ती प्रेम तर करतेच पण जीवनाला शिस्तही लावते. ती आपणास जरी जवळ घेत असली तरी आईसारखे पटकन तिच्या कुरीत शिरता येत नाही. मात्र जसे आपण मोर्त्या बहिणीशी लपडाव खेळू शकतो, तिच्याभोवती 'रिंगा रिंगा' म्हणत गोल गोल फेर थरू शकतो अगदी तसाच अनुभव आपणास नर्मदामैय्याच्या साक्षिध्यात येता. विशेषकरून नर्मदा परिक्रमा करताना येतोच येतो. परिक्रमावासियांचा आपसूक्ष्म नर्मदामैय्याशी संवाद साधला जातो.

पौराणिक कथेनुसार नर्मदा अर्थात रेवा ही नदी राजा मेखलची कन्या होय. ज्याने आपल्या अतिसुंदर अशा कन्येसाठी वर शोधताना अट ठेवली की, 'जो राजकुमार गुलबकावलीचे दुर्लभ पुष्प आपल्या कन्येसाठी आणेल त्याच्याशी आपल्या कन्येचा विवाह संपन्न होईल.' तेव्हा नद रुपातील ('नद') हे नदीचे पुरुष स्वरूप आहे, जसे की ब्रह्मपुत्रा नदीस 'महानद' म्हणून ओळखले जाते) राजकुमार सोनभद्र गुलबकावलीचे पुष्प घेऊन येतो. तेव्हा त्याचा विवाह नर्मदेवरोबर निश्चित होतो. जरी नर्मदेवे सोनभद्रला पाहिलेले नसले तरी त्याचे रुप, योवन व पराक्रम ऐकून तिनेही मनोमन त्याला वरलेले असते. विवाह काही दिवसांवर आलेला असतो. तेव्हा न राहवून ती आपल्या जुहिला नावाच्या दासीकर्वी प्रेमसंदेश पाठविते. तेव्हा जुहिला विनोदबुद्धीदीने राजकुमारीचे वस्त्र व आभूषण घालून सोनभद्र राजकुमाराला भेटण्यास जाते. ती जेव्हा राजकुमाराजवळ जाते तेव्हा सोनभद्र तिला नर्मदाच समजतो. आणि दुसरीकडे राजकुमाराचे सौंदर्य पाहून जुहिलाची मती भ्रष्ट होते. ती त्याचा गैरसमज दूर न करता त्याच्या प्रणयसंवादात मन राहते. इकडे वाट पाहून नर्मदा स्वतः सोनभद्रला भेटण्यासाठी येते तेव्हा त्या दोघांना एकत्र पाहून विश्वासघात झाल्यामुळे प्रचंद क्रुद्ध होते व तेथून उलट्या दिशेने निघून जाते, ती परत न येण्याचा निश्चय करूनच. सोनभद्रला पश्चात्ताप होतो पण नर्मदा परत येत नाही.

वरील कथेस अनुसरूप आज आपण भौगोलिकदृष्ट्या अवलोकन केले तर असे दिसून येते की, नर्मदा, सोनभद्र (सोन) आणि जुहिला ह्या तिनी नद्या अमरकंटक येथील मेखल पर्वतश्रेणीमध्ये उगम पावत असल्या तरी नर्मदा एकटीच पश्चिमेकडे वाहत जाते व पुढे अर्बी सुमुद्रास मिळते, तर जुहिला ही नदी सोनभद्र (सोन) मध्ये विलीन होउन पूर्वकडे वाहत जाते गोले मिळते. नर्मदा ही केवळ एक नदी नसून सौंदर्याची देवी आहे. अमरकंटक येथे उद्धमविद्युपासून निसृत झाली तोडीदाराच्या प्रकृतीची काळजी काळजी वाहत जाते. अमरकंटक येथे एक कुंडात उगम पावली तेव्हा ती 'अमरजा' ('जा' म्हणजे जन्म देणारी). विध्य आणि सातपुडा पर्वतराजीमधून तिचा उल्लेख केवळ 'नर्मदा' आहे.

भारतीय उपर्खंडातील सर्वांचे अशी ती पाचवी नदी आहे. मध्य प्रदेशातील अनुपरूप (शहाडोल) जिल्हातील अमरकंटक

महिना प्रगतीकारक राहील. खरेदी-विक्री वाढेल. आर्थिक लाभ होतील. जोडीदाराच्या प्रकृतीची काळजी च्या घटनेतून समस्या असतील. आग्रीही राहाल. विपरीत घटनेतून लाभ संभ